

dni poprej glasoval z drugimi ministri vred za poitalijančenje slovanskih in nemških ljudskih šol.

Evo torej, kaj je rekel minister Federzoni na zborovanju v Padovi:

»Niti zmagoslavni mir ni mogel pridružiti veliki italijanski družini vseh so-plemenjakov, ki so ločeni in raztreseni. Mnogi med njimi podlegajo še vedno popačevalni nadmočnosti raznih jezikov, raznih duševnosti in raznih oblik socialnega in duševnega življenja. Nekateri se zastoj tega zavedajo in se zastoj upirajo, drugi so še nezavedni in lenobni. V njih je italijanstvo ogroženo, v njihovih otrokih se bori s smrtjo, a v njihovih vnukih bo morda že popolnoma ugasnilo. To italijanstvo, ki obrobje obale Sredozemskega morja od genovskega stolpa v Galati do ozkih napoletanskih ulic v Marseille, od beneških stez na Krfu do sicilijanskih nasadov v Sfaksu in ki gleda na Padovo kot na žarki studenec svojega znanja in tradicionalni trg svojega prometa, to italijanstvo se mora zaščititi za časa. Ščititi to italijanstvo, ki ga tvorijo jezik, običaji, kultura, zavednost, je za nas samo narodna dolžnost, temveč predvsem naše človečansko pravo. In tej pravici se ne moremo odreči, a drugi nimajo nikakega poštenega razloga, da bi videli v tem kak nevaren ali sovražni načrt.«

Čitatelj ima sedaj pred seboj oba dokumenta. Minister Federzoni se sklicuje na človečansko pravo, ko utemeljuje potrebo in dolžnost zaščite italijanskih manjšin v inozemstvu. Izvrstna ideja in

neoporečno stališče! Toda na kakšno pravo se je naslanjal isti minister, ko je par dni prej, kakor smo že zgoraj omenili, glasoval na seji ministrskega sveta za novi šolski zakon ministra Gentile, s katerim se hočejo poteptati najelegantnejša človečanska načela, se pljuje javno pred vsem svetom na najprvotnejši čut človečnosti, ki se ga zaveda in ga spoštuje tudi najbolj divje plemo sredi Afrike, namreč na pravico človeka do lastnega duševnega življenja? Na kakšno pravo se opirajo šolski skrbnik v Trstu, predsednik okrajnega šolskega sveta v Postojni g. Stranieri in razni drugi »Stranieri«, ko izdajajo na lastno pest ukaze, da se imajo naše šole v nasprotju z obče prizanim pravom manjšinskih pravic zapreti oziroma poitalijančiti?

Ako je zaščita italijanskih manjšin, njihovega jezika in njihove kulture utemeljena v občem človečanskem pravu, potem pač ne more biti ono pravo, s katerim se v Rimu upravičuje zatiranje drugih manjšin, človečansko pravo, temveč ravno nasprotno. Oblastniki v Rimu so se postavili glede nas na stališče prava kulturnega kanibalizma. Kakor jedo nekatera divja plemena meso s človeškega telesa — in to so kanibali — tako se pripravljajo sedaj veselica, na kateri naj bi se naši brezvestni in brezčutni oblastniki gostili z dušami naših nedolžnih otročičev.

Ali bomo to dovolili? Ne! V središču zapadnoevropske civilizacije ne sme biti mesta za nikak kanibalizem. Vlada mora popraviti, kar je zagrešila nad našo šolo!

Tudi srednji šoli v Idriji odpravljani.

Včerajšnji »Piccolo« je prinesel zopet skrajno zvito sestavljeno oficijelno poročilo, kakršnih dežuje v zadnjem času in ki se glasi:

Tiskovni urad izredne komisije za Furlansko pokrajino poroča:

Kraljeva izredna komisija za upravo Furlanske pokrajine je vzela na znanje, da se je dovolil tečaj nižjega tehničnega zavoda s slovenskim učnim jezikom (tečaj obsega štiri nižje razrede novega tehničnega zavoda Op. uređ.) na Tehničnem zavodu v Vidmu, in si pridržki skle-

panje o tozadevnih izdatkih za poznejši čas.

Tako se je glasilo nedolžno, a perfidno poročilo!

Nikjer ni namreč omenjeno, da je s tem zapečateni ušoda obeh srednjih šol v Idriji, višje realke in gimnazije, in sicer za večno. Mesto dveh popolnih srednjih šol se nam obeta ena sama nižja srednja šola. Ali boljše samo nižji tečaj na italijanski srednji šoli in še to v — Vidmu.

»Edinost«.

Demokratska ali birokratska uprava prosvete.

Zakonodajni odbor narodne skupščine pretresava srednješolski zakon, listi pa poročajo, da bo v kratkem predložen ministrskemu svetu tudi zakon o univerzah.

Tako se gradi stavba naše prosvete za državo pri sredini in pri vrhu, ne da bi se sporazumeli prej o temelju, na katerem naj stoji vsi specialni zakoni. Da prosvetna uprava ne bo mogla biti za srednje šole svoja, za visoke šole svoja, za osnovne šole svoja, to je jasno. Tudi potrebuje šolstvo vseh vrst medsebojne vezi, zato je uprava ono, kar ima tvoriti vez med poedinimi kategorijami šolstva. Danes ni še zakona o centralni upravi in dokler tega ni, je težko govoriti o oblastni upravi. To velja za vse stroke in tudi za prosveto!

Na jasno določenih smernicah prosvetne uprave bi se dali dobro izgraditi specialni šolski zakoni. Graditi specialne zakone za srednje in visoke šole brez zakona o prosvetni upravi in brez zakona o osnovnih šolah, se pravi graditi stavbo od vrha navzdol — graditi stavbo brez temelja.

Lani se je pojavila nenadno vest o posebnem zakonu »O ureditvi Glavnega Prosvetnega Saveta v Beogradu«, ne da bi se mislilo pri tem tudi na ureditev nižjih prosvetnih korporacij, t. j. v oblastih in okrajih šolskih svetov; pravkar se pa pojavlja poročilo, da se meni s srednješolskim zakonom odpraviti okrajne in oblastne šolske svete.

To se pojavlja v času, ko je sama uprava najvišje načelo, za katero se bori učiteljstvo; v času, ko se bori uč-

teljstvo za ločitev prosvetne uprave od politiške, ki često ovira njen pravi razmah; v času, ko se bori učiteljstvo v znamenju samouprave za uveljavljanje in upeljavo učiteljskih zbormic; v času, ko se bori učiteljstvo in ljudstvo za ojačenje vpliva na upravo potom šolskih korporacij.

Odpraviti šolske korporacije se pravi izročiti šolsko upravo popolnoma v roke posameznim osebam, izročiti jo popolnoma birokratizmu; odvzeti učiteljstvu in ljudstvu vsak vpliv in soodločevanje pri prosvetni upravi ter s tem večati njega nezadovoljstva; odtegniti šolsko upravo vsekaki kontroli in zakonito urejeni kritiki.

Okrajni in oblastni šolski sveti so edini forum, kjer učiteljstvo in ljudstvo lahko zakonito predloži svoje želje in misli glede šolske uprave, da ne rečemo prosvetne politike. Tolmačenje po poslancih ima često preveč politiških primesi, ki so često na škodo dobri stvari prosvete in kulturnega napredka.

Zato mora učiteljstvo odločno nastopiti za ohranitev šolskih korporacij in se boriti proti ataki na nje, najsi pride od katerekoli strani.

Odpraviti šolske korporacije pri srednješolskem zakonu, se pravi napraviti preudic za osnovno šolstvo!

Ponavljamo glas učiteljstva, ki se je ponovno izreklo za demokratsko in proti birokratski upravi prosvete, kar bi pomenil tudi najnovejši poizkus — odprave šolskih korporacij in najsi velja to za katerekoli del šolstva. —k.

Splošne vesti.

— **Imenovanje tov. P. Flereta za referenta v ministrstvu prosvete.** Narodna Prosveta poroča: Naš ugledni drug i član našega Udruženja g. Pavel Flere, po od-luci G. Ministra Prosvete postavljen je za učitelja beogradskog s tim, da radi u odeljenju za osnovnu nastavu Ministerstva Prosvete kao referent za Sloveniju. Kako saznajemo uskoro će na isti način biti određen i jedan od hrvatskih učitelja kao referent za poslove osnovne nastave u Hrvatskoj.

— **Dopis o »Slomškovi zvezi« iz Štajerskega.*** Ob »orlovskem taboru 1920 v Mariboru se je poskušalo ustanoviti »Slomškovo zvezo« za Štajersko. Da bi bolj vleklo, so priglašali celo »glasovite« govornike iz Kranjske. Tedaj je »Učiteljski Tovariš« pravočasno opozoril štajersko učiteljstvo na nameravani naskok na njegovo obče znano disciplino in harmonijo, in sicer je to storil v članku: »Dopis iz Štajerskega o Slomškovi zvezi«. Prav

* Dopis je došel prepozno za objavo pred 7. t. m. Op. ured.

dobro je ožigosal dobro preračunjeno nako gotovih činiteljev, spraviťi tudi med štajersko učiteljstvo jabolko prepira in sovraštva, dobro se zavedajoč, da nesloga med učiteljstvom tlačni in slabi sicer krepko učiteljsko organizacijo in šolo, a v isti meri jači neprijatelje šole in učiteljskega stanu. »Mariborski Delavec«, sedaj dnevnik »Tabor« pa je prinesel ravno na kritični dan vrstice »Slomškar«. In vse je šlo rakom žvižgat! Komaj so ujeli par kalinov za osnovalni odbor — članov pa ni bilo dobiti in »Slomškova zveza« za Štajersko je brez sledu umolknila. Pa korajža velja! Sedaj napravijo drugi naskok na trdnjavo učiteljske stanovske zavesti na Štajerskem. Zopet vpregajo gospode Orle, da srfotajo Slomškovo ladijo v jasne višave... V nedeljo, dne 7. t. m. obhajajo 15letnico »Mariborskega Orla« in bobnajo skupaj od desne in leve, da bo ja vse sijano izpadlo. To pa je zopet ugodna prilika za »Slomškovo zvezo«. Pa čujte! »Straža« v temi ribari, šele 3. t. m. je razglasila, da se ustanovi obnemem podružnica »osrednje« Slomškove zveze, ne upa si pa na dan z lokalom in časom, ampak pravi, da se bo to na dan ustanovitve naznanilo v Götzovi dvorani. Glej jo spako, zaveda se, da med štajerskim učiteljstvom ni ugodnega terena za sejanje nesloge po »Slomškovi zvezi«, da bržčas ne bo najti farovski podrepanstva in rimskega priveska med učiteljstvom. Nočemo »Slomškove zveze«, ker je ne rabimo! Hvala lepa častiti gospodje, mi smo že polnoletni! Imejte vi svoje cerkve, tudi mi bomo radi prihajali v nje ob srčni in dušni potrebi, a šolo nam pustite pri miru, kakor pustimo mi vam cerkev popolnoma v vaše vodstvo. Še enkrat vam povemo, da vnaši stanovski organizaciji je prostora za vsakega zavednega učitelja, učiteljico in najsi bo globokoveren ali svobodomiseln, nikdo jih motiti ne sme v njihovem naziranju, a visoko dvigamo vsi svoj stanovski prapor, ker vemo, da le rama ob rami — v sloge zid — je naša moč in naš spas! Zato roke proč od nas!

— **Prevod na nove plače.** Komisija za izdelavo uredbe o uvrstitvi uradništva po novem zakonu bo ta mesec izgotovila delo. — Kakor doznavamo, deluje hkrati posebna komisija na uredbi o draginjskih dokladah, ni pa še edina, za koliko naj zniža draginjske doklade. Potemtakem je vsa regulacija — komedija.

— **Italijanska vlada je preklicala odlok o odpustitvi učiteljstva, ne pa odloka o premeščanju učiteljstva in ukinitvi prvih razredov.**

— **Otvoritev češke šole v Ljubljani.** V nedeljo, 7. t. m. se je v »Mladiki« slovesno otvoril prvi razred češkega jezika za otroke češkoslovaških državljanov v Ljubljani. Šolo je otvoril ataše Čehoslovaškega konzulata v Ljubljani dr. Zahorsky, najprej v slovenskem in nato v češkem jeziku. Predsednik Češke Obce g. Cvalital je nagovoril deco. Globoko čuteč nagovor je imela nato od Čehoslovaške vlade poslana učiteljica za to šolo, g. Horakova. V imenu licejskega učiteljskega zbora je govoril prof. dr. Ivan Lah, v imenu oddelka za prosveto pa dvorni svetnik g. dr. Bežjak. Šolo bo posečalo okrog 30 otrok.

— **Opustitev pedagoške šole v Zagrebu.** Minister za prosveto je predložil narodni skupščini zakon o opustitvi višjih pedagoških šol. Po tem zakonu se ukine naredba od 30. avgusta 1920, s katero se pooblašča minister za prosveto, da more po lastnem prevdaru razdeliti celokupno imetje teh šol na druge prosvetne ustanove. Zagrebška visoka pedagoška šola bo končala svoje poslovanje, ko dovrše tekom dveh let svoje študije dosedanji slušatelji, ne da bi imela pravico sprejemati novih.

— **Gozdna šola v Zagrebu.** Po inicijativni zdravstvenega odseka za Hrvatsko, se v sporazumu z mestno občino ustanovi prihodno spomlad v zagrebški okolici gozdna šola za slabotne otroke, ki se morajo čim več gibati na zraku. Šola se uredi v Tuškancu, kjer se postavijo tudi barake, v katerih se bo vršil pouk v slučaju slabega vremena. Troške za ureditev in vzdrževanje šole prevzame vlada. Šolske barake je dobavila Nemčija na račun reparacij.

— **Univerzitetni zakon.** Kakor poroča beograjski »Novi list«, bo univerzitetni zakon te dni predložen ministrskemu svetu.

— **Izpitni učitelj nemške in madžarske narodnosti.** Izpitni učitelj nemške in madžarske narodnosti, ki so se vršili v dneh od 15. do 29. septembra, so dokončani. Rezultati so v splošnem zadovoljivi. V prvem oddelku je bilo 1200 kandi-

datov. Od tega števila jih ni prišlo k izpitu 15%, nekateri so se opravičili, drugi pa tudi ne. Izpit jih je naredilo 75%, a padlo 25%. Najboljše so polagali izpite učitelji nemške narodnosti, za njimi madžarizirani in ponemčeni Srbi, Hrvatje in Slovenci in končno Madžari. Verjetno je, da bo ministrstvo dovolilo onim, ki so padli, ponavljanje izpitov.

— **Umetniška šola »Probuda« na teh. sr. šoli v Ljubljani.** Pouk na umetniški šoli se prične dne 25. oktobra vsak dan popoldne in zvečer. Par dni popreje se pa otvori končna šolska razstava, vsebujoča dela slušateljev prejšnjega šolskega leta. Med časom razstave in takoj od 20. oktobra dalje, bode pa vpisovanje in sprejemanje dam in gospodov s primerno šolsko naobrazbo na tehn. sr. šoli (prejšnja obrtna), prtiličje, desno. Slušateljem je treba plačati honorar, primerno ukovino mesečno naprej in pa vpisnino vsakoletno, katera višina se bode pravočasno določila ter bode razvidna na šolski deski in pa pri vodstvu šole. Znižanje honorarja ali pa celo brezplačno, je pa izključeno toliko časa, dokler prosilec ne pokaže sposobnost in pridnost na šoli, obenem pa tudi dokaz o nezmožnosti plačevanja. Šola bode obsegala vse predpogoje akademične izobrazbe ter zabeležuje letos že četrto leto svojega obstoja. Učiteljski zbor sestoji iz najboljših strokovnjakov, umetnikov in znanstvenikov. Poučevalo se bode: risanje in slikanje portreta, alete, draperije in kompozicije, dalje narodna ornamentika in grafika. Predavanja: anatomija, perspektiva, arhitektonika, oblikoslovje, umetna zgodovina, splošni razvoj naše ljudske umetnosti, barvna kemija in barvoznanstvo. Poneje se bodo otvorili še drugi tečajji iz umetniških panog, kakor za fresko, ki so prepotrebni za nadaljni kulturni razvoj Slovencev. — Voditelj šole in šef šolskega odseka Franjo Sterle, akad. slikar.

Neodrešena domovina in obmejno šolstvo.

— **Obmejno šolstvo in »Družba sv. Cirila in Metoda«.** V vodstveni seji Ciril-Methodove družbe dne 29. septembra t. l. se je dovolilo za nakup šolskih knjig za revno mladino na obmejnih šolah preko 14.000 Din. Žal, da se za enkrat vsem mnogobrojnim prošnjam ni moglo ustreči, ker tega ne dovoljujejo denarna sredstva. Družba uvidi veliko potrebo podpiranja naših obmejnih šol in bo vsikdar z veseljem prošnjam ustrezala, ako bodo to zmogli njeni dohodki. Severno mejo moramo podpreti, zlasti na šolskem polju. Otroci tamošnjih šol so večinoma revni in zelo težko kupujejo sedanje drage knjige. Pred vojno je oskrboval Schulverein in Südmarka odnotne šole skoraj z vsemi potrebščinami, zato pa je tudi nemštvo tako silno napredovalo. Ker pa ima družba poleg severne meje še druga zelo ogromna bremena, denarja pa malo, apeliramo na vso slovensko javnost, da se o vsaki priliki spominja in podpira Ciril-Methodovo družbo.

— **Skrajna omejitev srednjih šol.** Italijanska šolska oblast je odredila, da smejo srednje šole sprejeti le omejeno število učencev, to je največ po 35 v en razred. Naval na srednje šole je bil pa že pred vojno tak, da je imel na goriški gimnaziji prvi razred po štiri paralelke. Po zadnji odredbi italijanske šolske oblasti bo postala srednja šola predpravica protežirancev, delavski in kmetski sinovi bodo izključeni. Da temu nevzdržnemu položaju vsaj nekoliko odpomorejo, so sklenili nekateri goriški učitelji, da takoj otvorijo zasebno gimnazijo. Seveda bo pa tudi pouk zelo drag in žepi staršev bodo dvakrat prizadeti. Zares lepo izvršuje Italija svoje namišljeno kulturno poslanstvo med podjarmljenimi narodnimi manjšinami!

Naša kulturna organizacija.

Ferijalni Savez učiteljstva.

Naše prvo potovanje potom F. S.

(Konec.)

Ustavili smo se v Sušaku, Bakru in Crikvenici, pozneje še v Zagrebu. Ves čas smo imeli lepo vreme in tudi dobra volja nas je spremljala povsod. Ako bi ne bilo mornarskega štrajka, bi bili še obiskali Split in Dubrovnik, kar smo morali položiti na prihodnje leto.

Po osmih dneh smo se vrnili sicer nekoliko utrujeni na telesu, ali pokrepčani na duhu, ki je bil po trudopolnem delu potreben prijetnega razvedrila, potreben